

संस्कृतप्राकृतभाषाविभागः, लखनऊविश्वविद्यालयः, लखनऊ
एम.ए. (स्नातकोत्तरीयः) संस्कृते षण्माससत्रपद्धत्या पाठ्यक्रमः

(The course of M.A. (Sanskrit) in Semester System)

एम.ए. संस्कृतपाठ्यक्रमे षण्माससत्रचतुष्टयं भविता। प्रथमवर्षे षण्माससत्रद्वयं द्वितीयवर्षे च षण्माससत्रद्वयं भवितारौ।
प्रतिषण्माससत्रं पञ्च-पञ्च प्रश्न-पत्राणि भविष्यन्ति। द्वितीयचतुर्थषण्माससत्रयोर्मौखिकी परीक्षाऽपि भविष्यति।

एम.ए. (संस्कृते) प्रथमषण्माससत्रम्
(M.A. in Sanskrit First Semester)

प्रथमप्रश्नपत्रम्

(व्याकरणं भाषाविज्ञानञ्च)

अङ्काः - 100

प्रथमो वर्गः (I Unit)

सिद्धान्तकौमुदी (कारकप्रकरणम्) प्रथमाविभक्तिश्चतुर्थीविभक्तिपर्यन्तम्

द्वितीयो वर्गः (II Unit)

भाषाविज्ञानस्य भाषिकरूपं दृष्टयश्च-व्यक्तिभाषा, लोकभाषा, भाषा, ऐतिहासिकसमसामयिकसंरचनात्मकप्रजनकसम्प्रेषणात्मिका-
भाषादृष्टयः। भाषाविज्ञानस्य शाखाः- ध्वनिविज्ञानम्, रूपविज्ञानम्, पदवाक्यविज्ञानम्, अर्थविज्ञानञ्च।

तृतीयो वर्गः (III Unit)

संस्कृतभाषाविज्ञानम् - वैदिकभाषा लौकिकभाषा च।

उपभाषास्वरूपम् - प्राकृतम्, पालिः, अपभ्रंशञ्च।

चतुर्थो वर्गः (IV Unit)

सङ्गणके संस्कृतम् - प्रयोगविधयः।

संस्तुत-ग्रन्थाः

1. Introduction to Comparative Philology - Gune
2. Language, its Nature, Origin & Development - Jespersen
3. Elements of the Science of Language - Taraporewala
4. Introduction to Linguistics - Paloner
5. Introduction to Pali (Prachya Bharati Prakashana, Varanasi) - A Bhikkhu
6. Prakrit Grammar (Tr. by Subhadra Jha) - Pischel
7. A Course in Modern Linguistics - C.F. Hockott
8. Phonetics in Ancient India - W.S. Allen
9. Sanskrit and Computer - K.C. Das
10. Sambhasha (Sanskrit and Computer Issue)
11. प्राकृत भाषाओं का व्याकरण- एच्. सी. जोशी

12. पालि महाव्याकरण- जे. कश्यप
13. पालि-प्रबोध- आद्यादत्त ठाकुर
14. भाषाविज्ञान- भोलानाथ तिवारी
15. भाषाविज्ञान की भूमिका- देवेन्द्रनाथ शर्मा
16. संस्कृत का भाषाशास्त्रीय अध्ययन- भोलाशङ्कर व्यास
17. भाषाविज्ञान एवं भाषाशास्त्र- कपिलदेव द्विवेदी
18. सिद्धान्तकौमुदी-कारकप्रकरणम्- आचार्य तारिणीश झा

द्वितीयप्रश्नपत्रम्

(काव्यं काव्यशास्त्रञ्च)

अङ्काः - 100

प्रथमो वर्गः (I Unit)

नैषधीयचरितम् (प्रथमसर्गः)- प्रथमश्लोकतश्चत्वारिंशच्छ्लोकपर्यन्तम्,
व्याख्यात्मकमध्ययनम्

द्वितीयो वर्गः (II Unit)

काव्यप्रकाशः (1-3 उल्लासाः)- मूलपाठस्य व्याख्यात्मकमध्ययनम्

तृतीयो वर्गः (III Unit)

नैषधीयचरितस्य समीक्षात्मकमध्ययनम्

चतुर्थो वर्गः (IV Unit)

भारतीयकाव्यशास्त्रीयसम्प्रदायाः

संस्तुत-ग्रन्थाः

1. काव्यप्रकाशः डॉ. सत्यव्रतसिंहविरचित- “विमर्श” हिन्दीटीका-सहितः
2. काव्यप्रकाशः वामन- झलकीकर-टीका-सहितः
3. काव्यप्रकाशः हिन्दी-व्याख्याकारः-आचार्यविश्वेश्वरः
4. काव्यप्रकाशः डॉ. गङ्गानाथ झा- कृताङ्गलानुवादसहितः
5. नैषधीयचरितम् - डॉ. प्रकाश मित्र शास्त्री
6. नैषधपरिशीलन- डॉ. चण्डिका प्रसाद शुक्ल- विरचितम्
7. A Critical Study of Sri Harṣa's Naiṣadhiyacaritam- Prof. A.N. Jani
8. संस्कृत काव्यशास्त्र का इतिहास- पी.वी. काणे

तृतीयप्रश्नपत्रम्

(भारतीयदर्शनम्)

अङ्काः - 100

प्रथमो वर्गः (I Unit)

तर्कभाषा (शब्दप्रमाणं यावत्)- मूलपाठस्य व्याख्यात्मकमध्ययनम्

द्वितीयो वर्गः (II Unit)

साङ्ख्यतत्त्वकौमुदी (प्रथमकारिकातः-पञ्चत्रिंशत्कारिकां यावत्)-
मूलपाठस्य व्याख्यात्मकमध्ययनम्

तृतीयो वर्गः (III Unit)

तर्कभाषासाङ्ख्यतत्त्वकौमुदयोः प्रतिपादितविषयाणां समीक्षात्मकमध्ययनम्

चतुर्थो वर्गः (IV Unit)

षड्दर्शनपरिचयः- साङ्ख्ययोगन्यायवैशेषिकमीमांसावेदान्तदर्शनानि ।

संस्तुत-ग्रन्थाः

1. Hindu Realism- J.C. Chatterji
2. Outlines of Indian Philosophy- Hirianna
3. तर्कभाषा- आचार्यविश्वेश्वरकृत- हिन्दी-व्याख्या-सहिता
4. भारतीय न्यायशास्त्र का एक अध्ययन- डॉ. ब्रह्ममित्र अवस्थी
5. न्यायदर्शन- हरिमोहन झा
6. हिन्दी तर्कभाषा- आचार्य बदरीनाथ शुक्ल-कृत-हिन्दी-व्याख्या-सहिता
7. साङ्ख्यतत्त्वकौमुदी- डॉ. आद्याप्रसाद मिश्र-कृत-प्रभाटीका-सहिता
8. साङ्ख्यकारिका- डॉ. ब्रजमोहन चतुर्वेदी-कृत-हिन्दी-व्याख्या-सहिता
9. साङ्ख्यकारिका- डॉ. रामशङ्करभट्टाचार्य-कृत-हिन्दी-व्याख्या-सहिता
10. भारतीय दर्शन- उमेशमिश्रः

चतुर्थप्रश्नपत्रम्

(वेदो वेदवाङ्मयञ्च)

अङ्काः - 100

प्रथमो वर्गः (I Unit)

Selections from the R̥gveda (Peterson)-
B.S.S. Series No. 36 (Nos. 1-6)

मन्त्राणां व्याख्यात्मकमध्ययनम् ।

द्वितीयो वर्गः (II Unit)

शुक्लयजुर्वेदमाध्यन्दिनशाखा- प्रथमोऽध्यायः-
व्याख्यात्मकमध्ययनम्

तृतीयो वर्गः (III Unit)

वैदिकवाङ्मयस्येतिहासः

चतुर्थो वर्गः (IV Unit)

वेदाङ्गानां परिचयः

संस्तुत-ग्रन्थाः

1. Selections from the R̥gveda -Peterson
2. ऋक्सूक्तसङ्ग्रहः - डॉ. हरिदत्त शास्त्री
3. वेदामृतमञ्जूषिका- डॉ. प्रयाग नारायण मिश्र
4. शुक्लयजुर्वेदसंहिता (1-3 अध्यायाः)- प्रो. ब्रज विहारी चौबे
5. वैदिक वाङ्मय का विवेचनात्मक इतिहास- डॉ. सूर्यकान्त
6. History of Indian Literature- Winternitz.
7. वैदिक साहित्य और संस्कृति- बलदेव उपाध्याय
8. संस्कृत वाङ्मय का बृहद् इतिहास- वेदाङ्ग खण्ड- डॉ. ओम् प्रकाश पाण्डेय

पञ्चमप्रश्नपत्रम्

(पालिप्राकृतसाहित्यम्)

अङ्काः - 100

प्रथमो वर्गः (I Unit)

धम्मपदम् (1-5 वर्गाः)- मूलपाठस्य व्याख्यात्मकमध्ययनम्

द्वितीयो वर्गः (II Unit)

कर्पूरमञ्जरी (प्रथमद्वितीयजवनिके)- मूलपाठस्य व्याख्यात्मकमध्ययनम्

तृतीयो वर्गः (III Unit)

धम्मपदकर्पूरमञ्जर्योः समीक्षात्मकमध्ययनम्

चतुर्थो वर्गः (IV Unit)

पालिव्याकरणाऽभ्यासः प्राकृतव्याकरणाभ्यासश्च

संस्तुत-ग्रन्थाः

1. Introduction to Pali- A Bhikku (Prachya Bharati Prakashan, Varanasi)
2. Pali-Language and Literature- Geiger (Tr. by B.K. Ghosh)
3. Introductions to Prakrit-Woolner
4. Pischel's Prakrit Grammar (Tr. by Dr. Subhadra Jha)
5. प्राकृत भाषाओं का व्याकरण- डॉ. एच्.सी. जोशी
6. पालि महाव्याकरण- जे. कश्यप
7. पालि- प्रबोध- पं. आद्यादत्त ठाकुर
8. धम्मपदम् - कन्धेदीलाल गुप्त
9. कर्पूरमञ्जरी-राजशेखरः- हिन्दीटीकाकार- आचार्य रामकुमार
10. Dhammapada- Dr. P.L. Vaidya
11. धम्मपद- भिक्षुधर्मरक्षित